

Dotthe tho Stittenze Gaefrow thoe Aesterend dwe kud kanlic en
alla Lijoden mith thisse open brif dat ick int Jer ons heren thuse
hondert ende thria ende fuftich des monendeys nij sinte Lucia by s
Liues ende mej foertochta sinne gode Almachtich to Low ende ete
al mijn gueden der sint onreplick thoe der Tzercke toe Aasteynd
pronda heten sinte sebastia/nus Fabianus ende georgius Pronda
als myn hus /ende husstede diu weer ende dat terp Alsoo graf
de/ ick aech

afonne alheel da soel by da dijck ende da
tevt dat riucht der
dulker

DOTTHE THO STITTENZE

GAEFROW THOE AESTEREND

SCHENKT AL HAAR

ONROEREND GOED

THOE DER TZERCKE,

1 FEBR. 1455

naveiteld
F.K.Reitsma

Wat Doet Donia naliet.

Op Stittens zat Doet Donia in haar kamer, waarin de kilte van de vroege herfst werd weggenomen door het haardvuur onder de schouw.

Ze was alleen: de meid was naar haar familie in Itens en de inwonende enige knecht die ze had was naar kennissen in de bureu gegaan. Over niet al te lange tijd zouden ze beide terug zijn, want de boerin lette op orde en regel.

Het was haar, terwijl ze nadacht over haar leven, al een paar kreeg opgevallen, dat ze de laatste weken gemakkelijk weg mijmerde in gedachten over haar naderend levenseinde. Dan vermande zij zich soms: kom, je bent nog niet zo oud en nog gezond. Maar toch knaagde er even later weer die twijfel - toch vooral ook het weten, dat het op haar leeftijd zo spoedig anders kon worden. En werd het toch ook geen tijd om orde op zaken te stellen met betrekking tot haar bezit?

Ze ging overeind, zou nog enkele stukken hout op het haardvuur doen, maar ze weerhield zich: wat had dit zo laat op de avond nog voor zin. En ineens wist ze het: het had ook geen zin de beslissingen omtrent de bestemming van haar aardse goederen nog langer uit te stellen. En evenmin moest ze die uitstellen uit vrees, dat het voornemen dat ze had omtrent die bestemming bij de pastoor vrij zeker op bezwaren zou stuiten. En resoluut als ze was wanneer, ze tot een besluit was gekomen, besloot ze de pastoor en de kerkvoogden de volgende dag te ontbieden.

In haar mooiste kamer zat ze en wachtte op het bezoek. Eigenlijk was ze een tengere vrouw en niet groot. Ze had een fijnbesneden gelaat en het was haar aan te zien, dat ze in haar jeugd een knappe verschijning was geweest. De mondplooien verrieden een wilskrachtig karakter.

Getrouwd was ze niet geweest. Als jong meisje had ze zich al erg aangetrokken gevoeld tot het verzorgen van vee. De familie had er dan ook niet vreemd van opgekeken toen haar vraag kwam om de vrijgekomen kleine boerderij op Stittens te mogen beheren. En toen niemand bezwaren had was ze, bijna 25 jaar, van Doniastate verhuisd naar de boerderij op Stittens. De boerderij, die ze later, bij boedelscheiding in eigendom zou verkrijgen. Ze had er zich altijd gelukkig gevoeld. Eigenlijk reeds als jong meisje als ze bij grootmoeder op Stittens mocht logeren. Ze had tegenslagen gehad. Als een besmettelijke ziekte onder het vee toesloeg, maar ze had altijd gezorgd voldoende reserves achter de hand te hebben om die klappen op te vangen.

Zo was haar leven van het ene in het andere jaar gegleden tot ze ging voelen, en dat moest ze nu toch toegevenen, het klimmen der jaren ook aan Doet Donia niet onopgemerkt voorbij gingen.

Nu zat ze te wachten om nog gezond van lijf en wel bij zinnen, zoals de aanvang van haar wilbeschikking ook zou luiden, op degenen, aan wien ze haar bedoelen voor't eerst kenbaar zou maken.

Als eerste kwam pastoor Teake het erf op. Doet Donia had hem nog maar amper begroet toen ook drie kerkvoogden, Wybe Adama, die te voet van Jiskwerd was gekomen, Jelle van Kooifinne en Gerard Wyns, beide te paard het erf op kwamen. Het duurde geruime tijd toen ook de laatste kerkvoogd Agge Sierch Haringsma te paard in snelle draf uit Oosterend de dijk langs galoppeerde. Even later had ook hij zich in de rij geschaard, na eerst de groeten aan tante Doet van vrouw en kinderen op Donia te hebben overgebracht.

Maar tante bedankte een beetje kortaf: ze

was niet zo bijzonder op haar neef gesteld, die zich niet Donia, maar Haringsma liet noemen. Nou, ja, in wezen waren ze Haringsma's, maar toen zijn vader met haar oudste zuster was getrouwd had hij tenslotte de naam Donia aangenomen als mede-erfopvolger. Maar daar kwam nog iets anders bij: hield zij veel van haar vee, Agge was in de omgang met dieren een bruto. Zoals zo straks dat paard werd afgejaagd, ze vond het verschrikkelijk.

Doet Donia voelde de ogen van de anderen op haar gericht. Had ze zo lang gezweven, dat dat de anderen zich verwonderden?

Ze verontschuldigde zich, zei dat haar gedachten even waren afgedwaald en kwam vervolgens, naar haar aard, snel te zake.

Ze vertelde wat haar de laatste weken, ja, eigenlijk de laatste maanden had bezig gehouden. Weloverwogen koos ze haar woorden. Ze had geen haast en er moest rustig aan gewerkt worden, kortom, wat haar voor ogen stond, dat was de fundatie van een vierde prebende in de Martinikerk van Oosterend.

Agge Haringsma onderbrak haar met de woorden, dat het bezit van tante te klein was voor een priester om hierop te leven.

Ze wachtte even. De mondplooiën verstrakten. Afgebeten vroeg ze of Agge soms dacht dat ze was uitgesproken.

Maar Agge lachte grijnzend en dacht: er zit nog wel vuur in dat oude lijf.

Doet Donia richtte zich nu in het bijzonder tot pastoor Teake opmerkende dat in zijn beneficie 25 pondematen aanwezig waren, liggende aan de dijk, dat uit het Donia-bezit was toegevoegd om de kapelanie te verzorgen of te doen verzorgen voor de afgestorven familie-leden. Ook lagen er bij de tille in de dijk over de vaart naar Wommels die zes pondemaat welke door oom Lou, die destijds

op Sanlean woonde, als een eerste aanzet voor het prebende waren besteld. Ook die pondematen moesten aan het geheel worden toegevoegd. Als dit geregeld zou zijn, dan kwam ook alle replik en onreplik goed, dat ze thans bezat, namelijk huis en huissteed, wier en terp, het weidland langs het Zool en de oude Ee, het land bij Kidahool bij de prebende. Daarenboven gaf Doet Donia als haar wens te kennen, dat jaar en dag na haar verscheiden het huis staande op Stittens moest worden afgebroken en bij de Martini-kerk herbouwd.

Nadat de oude boerin haar wensen had kenbaar gemaakt was het een poosje stil. Pastoor en Kerkvoogden kwamen tot een gedachte en uiten die, dat de plannen wel heel goed overwogen waren.

De eerste die een opmerking maakte was de pastoor, die niet zonder reden voorvoelde, dat patronaatschap, als de plannen zoals ze voorlagen doorgingen, en hij twijfelde er niet aan dat Doet Donia haar plannen zou doorzetten, een behoorlijke aderlating kreeg. Niet dat hij de plannen afwees, maar in de richting van de kerkvoogden kijkend, rekende hij van hun kant wel enige compensatie.

Wybe Adama merkte op, dat deze kwestie later diende te worden besproken. Men wist nu wat Doet Donia voor ogen stond. Het was nu zaak verder te werken.

Doet Donia merkt een week lang niets, maar dan wordt haar bericht, dat de pastoor en de kerkvoogden niet tot een vergelijk kunnen komen. De pastoor vraagt meer pondematen dan kerkvoogden willen compenseren. Tenslotte komen ze tot een afspraak: ze zullen de kwestie voorleggen aan abt Thomas van het klooster Bloemkamp. Er wordt een stuk opge-

steld en gedateerd 16 december 1453. Er staan een tweetal overwegingen in hoe in het ene geval, dan wel in het andere geval te handelen.

Doet Donia voorvoelt dat de zaak wel eens op de lange baan kan worden geschoven en laat reeds de volgende dag haar woordelijk gegeven wensen op schrift stellen. Dit stuk wordt openbaar gemaakt en een ieder kan nu voor 1 februari 1455 tegen de wilsbeslissing bezwaar aantekenen.

De pastoor en de kerkvoogden dienen nu ook voor die datum tot een vergelijk te komen.

Op die datum vindt opnieuw op Stittens een samenkomst plaats. De dag heeft iets feestelijk. Doet Donia is blij, dat nu haar wensen volledig kunnen vastgesteld, getekend en gezegd.

Pastoor Teake is als eerste aanwezig. Hij heeft zich kunnen vinden in het voorstel van de kerkvoogden om uit het patroonsbezit op Skrok 19 pondematen aan de pastoralia toe te voegen. En overeenkomstig is alles geregeld. Van de kerkvoogden zijn Jelle Kooifinne en Gerard Wyns opnieuw aanwezig, maar voor Agge is er zijn gekozen broer Hoite, voor Wybe Adama Doeke Seons aanwezig. Verder toegevoegd Sybe Bonga en Arlef Hotka. Maar ook is er abt Thomas en tenslotte zijn er te pastoors van Wommels, Itens en Lutkewierum.

Het is op de boerderij te Stittens een dag van grote bedrijvigheid, maar de boerin, die deze dag als een hoogtijdag van haar leven beschouwd heeft alles tot in de puntjes verzorgd.

Als ze 's avonds, na deze drukke dag, alleen in haar kamer zit, zit ze daar als een gelukkig mens. Ze weet nu, als straks, na korter of langer tijd, haar aardse tabernakel zal zijn afgebroken en ze op reis is gegaan naar een eeuwig thuis, dit huis,

waarin ze zoveel gelukkige dagen heeft doorgebracht ook zal worden afgebroken en bij de kerk herbouwd. Er zal een priester op de prebende worden aangesteld voor wie haar huis tot huisvesting zal dienen en haar bezit tot onderhoud. Hij zal in de Martinikerk voor het altaar gebeden opzenden. Voor de familieleden die zijn gegaan, die zijn en zullen komen en hen zullen begeleiden. Hij zal een lofzang aanheffen en daarin ons lieve Vrouwe en haar Zoon de eeuwige dank brengen, de eer en de glorie voor de menigvuldige verlossing.

En zo kon het gebeuren, dat wij vijf eeuwen later nog het huis kunnen aanwijzen. Vlak bij de kerk. Zoals dat naar de wens van doet Donia na haar versterven op Stittens werd afgebroken en bij de kerk herbouwd. Vijf eeuwen lang heeft dit huis zijn onderhoud gehad, zodat van het oorspronkelijke gebouw met zekerheid niets meer is te herkennen. We kunnen het echter duidelijk volgen in de kerkelijke gegevens. Het wordt in 1580 genoemd, waarbij "het prebendehuis" weer in de oude staat wordt hersteld. Later komt het bij de armvoogdij van Oosterend. In een schrift met betrekking tot de graven op het kerkhof worden ook de aan dit huis toegewezen graven genoemd. De bewoners worden met name genoemd als bewoners van "Het Klooster" Het is bekend, dat meerdere priesters in het huis woonden, zodat het in zwang komen van bovengenoemd naam wel verklaarbaar is.

We moeten afsluiten met een duidelijke wens: laat dit stukje oeroude historie van Oosterend niet verloren gaan.